

The “other” in the Book of Ruth

A special class for Shavuot

Rabbi Shai Finkelstein

1. שמות פרק כג

(ט) וְגַר לֹא תִלְחָץ וְאֹתָם יְדַעְתֶּם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

You shall not oppress a stranger, for you know the feelings of the stranger, having yourselves been strangers in the land of Egypt.

2. רש"י הירש שמות פרק כג פסוק ט

הפסוק שלנו חוזר ומעמיד בראש התחיקה את עקרון השוויון והחסד, ובמיבחן העיקרון הזה יעמוד בייחוד יחסה של המדינה היהודית אל הזרים: הללו ייהנו מכל הזכויות שהחוק מעניק לאזרח, ומיחס של אהבה וחסד, וזה לעולם קנה - מידה מהימן לרמת האנושיות וכיבוד החוק שבמדינה. על העיקרון הזה מושתתת סידרת חוקים, המוצגים כאן בקווים כלליים בלבד, ושכל אחד מהם מתייחד לדבר - אמת מאמיתות התורה, והצד השווה שבכולם הוא, שלפי מהותם הפנימית הם מפרנסים את רוח השוויון והאנושיות שבאומה. כי החוקים האלה באים להחדיר אל לב בני האומה, שגם הם יראו את עצמם רק כגרים ותושבים בארץ ה' ועל אדמת ה', ולא יפריזו בחשיבות הרכוש החומרי - הפרזה שלעולם תיצור אי - שוויון חוקי ונוקשות ביחסי בני אדם. שמירת החוקים האלה תביא אותם לידי הערכה צודקת והחשבה יתירה של כל הצדדים הרוחניים והמוסריים, שהם עיקר הבחינה האנושית שבאדם, ובהם תלוי שוויון כל בני האדם לפני החוק ואהבת כל בני האדם זה לזה.

3. דברים פרק י

(יח) עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאַהֲבֵה גֵר לְתַת לוֹ לֶחֶם וְשִׂמְלָה: (יט) וְאַהֲבַתְּם אֶת־הַגֵּר כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

But upholds the cause of the fatherless and the widow, and befriends the stranger, providing food and clothing. You too must befriend the stranger, for you were strangers in the land of Egypt

4. רש"י דברים פרק י

ואהב גר לתת לו לחם ושמלה. וְדָבַר חָשׁוּב הוּא זֶה, שֶׁכָּל עֲצָמוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ עַל זֶה נִתְפַּלֵּל (בראשית כ"ח) וְנָתַן לִי לֶחֶם לְאָכַל וּבִגְדֵי לְלַבֵּשׁ (בראשית רבה ע).

AND HE LOVETH THE STRANGER IN GIVING HIM BREAD AND RAIMENT — and this (bread and raiment) is a matter of importance, for the very self of (all the energies of) Jacob, our ancestor, was to pray for this, (Genesis 28:20) "Let Him give me bread to eat and raiment to put on" (Genesis Rabbah 70:5).

5. רות פרק ב

(ב) וַתֹּאמֶר רֹת הַמּוֹאֲבִיָּה אֶל-נְעֻמִי אֵלְכֶה-נָּא הַשָּׂדֶה וְאִלְקָטָה בְּשִׂבְלִים אַחַר אִשֶּׁר אֶמְצָא-חֵן בְּעֵינָיו וַתֹּאמֶר לָהּ לְכִי בְתִי:

Ruth the Moabite said to Naomi, «I would like to go to the fields and glean among the ears of grain, behind someone who may show me kindness". Yes, daughter, go, she replied";

6. רש"י רות פרק ב

(ב) אלכה נא השדה - לאחד משדות אנשי העיר אחרי אחד מהם אשר אמצא חן בעיניו שלא יגער בי:

Let me go now to the field. To one of the fields of the people of the city, after one of them, "in whose eyes I will find favor," so that he will not rebuke me.

7. אלשיך על רות פרק ב פסוק ב

(ב) ותאמר רות המואביה וכו'. ראוי לשים לב למה זה כינה אותה הכתוב בכנוי מואביה. ומה גם ענין אומרו נא. ולמה זה לא הזכירה שכחה ופאה, כי אם לקט לבד. ועוד אומרה אחר אשר אמצא חן בעיניו, כי הלא תראה כמתדבקת באשר תמצא חן בעיניו ולא טוב הדבר, ולא עוד אלא שלא מיחתה בידה נעמי, ואדרבה החזיקה בידה ולומר לכי בתי. ועוד באומרו ותלך ותבא ותלקט, מהראוי להפך ולומר ותלקט ותבא...אמנם זולת האמור על שתי קושיות ראשונות, יאמר כי רות חששה פן יחסרה שומע, ותהיה כמתעתעת בעיני נעמי באמור אליה אלכה נא השדה וכו' לנערה כמוה, כי הוא מקום בחורים ונערים ואולי יפגעו בה. ומה גם ברבות עניינים רבים לוקטים, תמצא בתוך אנשים רבים מסובבת מהם, והוא בלתי ראוי. וגם כי בהיותה בתוך השדה לא יתעוללו בה, כי רבים נמצאים שם קוצרים ואשר נצבים עליהם ובעלי השדה, הלא בלכתה משדה אל שדה אחר בתוך הבקעה, במקום שאין אנשים, ישתדל להיות איש הבליעל אתה עמה, ומה גם בין סלעים גדולים, ימצאה איש ויאחז בה ואין מושיע לה....על כן ראתה להתקין יחד כל אלה על ראשון ראשון. וזהו אומרה אלכה נא כלומר הלא עתה הוא תחלת קציר שעורים, ואין בהתחלת הקציר אנשים, ומה גם בהתחלת קציר שעורים רבו עניינים עד יחזיקו בקציר, או עד בא החטים החשובים יותר, וגם כי בשמחת הקציר בתחלתה דרך הבעלים להמצא שם עם גרי ביתו קטנים עם גדולים, ולא אפחד אהיה מסובבת עניינים הרבה, וגם הקוצרים ונערים הנצבים ישלחו את ידם בפניהם. וזהו אומרה אלכה נא לומר עתה אשר הוא תחלת קציר שעורים כאמור, וכן אפשר שלא התמידה לולא הלכו אתה נערו בועז עד כלות הקציר. ועל דבר לכת בין שדה לשדה במקום שאין אנשים, לא יהיה פחד, כי לא אלך אל שדות רבים כי אם אל אחד לבד ולא אמיש ממנו, וזהו אומרו השדה: ועל הרביעית אמרה אחר אשר אמצא חן בעיניו, לומר אם אראה איש שאמצא חן בעיניו, ולא אהיה באופן יזון עיניו בי, כי לא אעמוד כי אם אחריו ולא לפניו ולא מצדו.

8. מלבי"ם רות פרק ב פסוק ב

גם בהלקט אמרה אחר אשר אמצא חן בעיניו, שאם אראה בעל השדה מביט עלי בעין רעה לא אלקט שם, עד שאראה שמצאתי חן ושלא יגיע לי בזיון מהקוצרים או יתר העניים:

9. רות פרק ב

(ה) וַיֹּאמֶר בְּעֵז לְנַעֲרָה הַנֹּצֵב עַל־הַקּוֹצְרִים לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת:

Boaz said to the servant who was in charge of the reapers, "Whose girl is that?"

10. פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) רות פרק ב סימן ה

(ה) ויאמר בועז לנערו הניצב על הקוצרים למי הנערה הזאת. מה ראה בועז לשאול עליה והלא היה מכירה, אלא שראה בה דרך צניעות, שכל הנשים שוחחות ומלקטות וזו עומדת ומלקטת כדי שלא שוחה, כל הנשים היו שוחקות עם הקוצרים וזו מצנעת עצמה, כל הנשים מלקטות מן העמרים וזו מלקטת מן ההפקר. וכן הוא אומר בדוד (שמואל א' יז, נה) וכראות שאול את דוד יצא לקראת הפלשתי אמר אל אבנר שר הצבא בן מי זה הנער אבנר, ויאמר אבנר חי נפשך המלך אם ידעתי: דבר אחר למי הנערה הזאת. כסבור הוא שהיא מבנות בית לחם והיה מצטער עליה שמא היא משבט יהודה.

11. רות פרק ב

(ו) וַיֵּעַן הַנַּעֲרָה הַנֹּצֵב עַל־הַקּוֹצְרִים וַיֹּאמֶר נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּהּ הִיא הַשֵּׁבָה עִם־נַעֲמִי מִשְׁדָּה מוֹאֲבִי:
(ז) וַתֹּאמֶר אֶלְקָטָהּ־נָא וְאֶסְפְּתִי בְּעַמְרִים אַחֲרֵי הַקּוֹצְרִים וַתְּבוֹא וַתַּעֲמֹד מֵאֲז הַבֹּקֶר וְעַד־עֶתָּה זֶה שְׁבֵתָה הַבַּיִת מְעֻט:
(ח) וַיֹּאמֶר בְּעֵז אֶל־רוּת הַלֵּוָי שְׁמַעְתְּ בְּתִי אֶל־תִּלְכִי לְלַקֵּט בְּשָׂדֵה אַחֵר וְגַם לֹא תַעֲבוּרִי מִזֶּה וְכֹה תִדְבָּקוּ עִם־נַעֲרָתִי:
(ט) עֵינַי בְּשָׂדֵה אֲשֶׁר־יִקְצְרוּ וְהִלַּכְתְּ אַחֲרֵיהֶן הַלֵּוָי צְנִייתִי אֶת־הַנַּעֲרִים לְבִלְתִּי נִגְעָר וְצַמְתְּ וְהִלַּכְתְּ אֶל־הַכֵּלִים וְשָׁתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאֲבוּ הַנַּעֲרִים:

The servant in charge of the reapers replied, "She is a Moabite girl who came back with Naomi from the country of Moab.

She said, 'Please let me glean and gather among the sheaves behind the reapers.' She has been on her feet ever since she came this morning. She has rested but little in the hut.

Boaz said to Ruth, "Listen to me, daughter. Don't go to glean in another field. Don't go elsewhere, but stay here close to my girls.

Keep your eyes on the field they are reaping, and follow them. I have ordered the men not to molest you. And when you are thirsty, go to the jars and drink some of [the water] that the men have drawn."

12. פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) רות פרק ב סימן ט

הלא צויתי את הנערים לבלתי נגער. מצוים הם מהר סיני שנאמר (דברים י, יט) ואהבתם את הגר:

13. רות פרק ב

(י) וַתִּפְּלַעַל-עַל-פְּנֵיהָ וַתִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה וַתֹּאמֶר אֵלָיו מִדּוּעַ מָצָאתִי חַן בְּעֵינַיִךְ לְהִכְיָרֵנִי וְאַנְכִי נִכְרִיָּה:
(יא) וַיַּעַן בְּעֵז בְּעֵז וַיֹּאמֶר לָהּ הֲגַד הֲגַד לִי כָל אֲשֶׁר-עָשִׂיתְ אֶת-חַמּוּתְךָ אַחֲרַי מוֹת אִישָׁה וַתַּעֲזֹב אֲבִירָה וְאִמִּי וְאֶרֶץ מוֹלְדֹתַי וַתִּלְכִּי אֶל-עַם אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ תְּמוּל שְׁלֹשׁוֹם:

She prostrated herself with her face to the ground, and said to him, "Why are you so kind as to single me out, when I am a foreigner?"

Boaz said in reply, "I have been told of all that you did for your mother-in-law after the death of your husband, how you left your father and mother and the land of your birth and came to a people you had not known before."

14. מלבי"ם רות פרק ב פסוק יא

(יא) ויען בועז ויאמר לה, מה שמצאת חן בעיני הוא מפני שני דברים: א. כי הוגד לי כל אשר עשית את חמותך, שזה מורה על טיב מדתך וטיב לבך שלרוב הכלה שונאת את חמותה בפרט אחרי מות אישך ואת היית לה לעוזר וסומך, והדבר השני הוא הגירות שהיה לש"ש שלא בעבור איזה פניה מאיזה תועלת חיצוני שתשיג עי"כ, שהלא עזבת אביר ואמך ותלכי אל עם אשר לא ידעת, וא"כ היה הגרות לש"ש:

15. רות פרק ב

(יב) יְשָׁלֵם יְהוָה פְּעֻלָּה וְתִהְיֶה מִשְׁכֻּרְתָּהּ שְׁלֵמָה מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-בָּאת לְחַסוֹת תַּחַת-כְּנָפָיו: (יג) וַתֹּאמֶר אֶמְצָא-חַן בְּעֵינַיִךְ אֲדֹנָי כִּי נִחַמְתָּנִי וְכִי דִבַּרְתָּ עַל-לֵב שְׂפָחַתְךָ וְאַנְכִי לֹא אֶהְיֶה כְּאֶחָת שְׂפָחַתֶּיךָ: (יד) וַיֹּאמֶר לָהּ בְּעֵז לְעַת הָאֵכָל גְּשִׁי הַלֶּם וְאֶכְלֶת מִן-הַלֶּחֶם וְטַבְּלֶת פִּתָּה בְּחֹמֶץ וְתִשֵּׁב מִצַּד הַקִּצְרִים וַיִּצְבֹּט-לָהּ קֹלֵי וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתִּתֵּר: (טו) וַתִּקֶּם לְלֶקֶט וַיִּצֹּב בְּעֵז אֶת-נַעֲרָיו לֵאמֹר גַּם בֵּין הָעֹמְרִים תִּלְקַט וְלֹא תִכְלִימוּהָ:

May the LORD reward your deeds. May you have a full recompense from the LORD, the God of Israel, under whose wings you have sought refuge!" She answered, "You are most kind, my lord, to comfort me and to speak gently to your maidservant—though I am not so much as one of your maidservants." At mealtime, Boaz said to her, "Come over here and partake of the meal, and dip your morsel in the vinegar." So she sat down beside the reapers. He handed her roasted grain, and she ate her fill and had some left over. When she got up again to glean, Boaz gave orders to his workers, "You are not only to let her glean among the sheaves, without interference."

16. מלבי"ם רות פרק א פסוק א

ויהי בימי שפט השפטים, יספר הסבה שהניעה את אלימלך לצאת מא"י לח"ל מפני שהיה בימי שפט השפטים שעל הימים האלה אמר (שופטים סי' י"ז וסי' יח) בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה, וגם לא היה אז שופט אחד מיוחד לכל ישראל שאז היה השופט עוצר בעם, כי היה בין שופט לשופט שאז היו שופטים רבים החפץ ימלא את ידו, ואין מורא השופט על העם כמ"ש אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו, וחז"ל במליצתם אמרו אוי לדור ששפטו את שופטיהם,

17. שופטים פרק ב

(יב) וַיַּעֲזְבוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתָם הַמוֹצִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּלְכְּדוּ אֲחֵרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם וַיִּכְעֶסוּ אֶת־יְהוָה:

and forsook the LORD, the God of their fathers, who had brought them out of the land of Egypt. They followed other gods, from among the gods of the peoples around them, and bowed down to them; they provoked the LORD.

18. ויקרא פרק יט

(לג) וְכִי־יִגְוֹר אִתְּךָ גֵר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אוֹתוֹ: (לד) כְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר׃ הֲגַר אִתְּכֶם וְאָהַבְתָּ לוֹ כְּמִוֶּה פִי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְקֻנֶּה אֱלֹהֵיכֶם:

When strangers reside with you in your land, you shall not wrong them. The strangers who reside with you shall be to you as your citizens; you shall love each one as yourself, for you were strangers in the land of Egypt: I am your God.

19. רש"ר הירש ויקרא פרק יט פסוק לג

כאזרח מכם; פירושו: כאחד מכם שנולד בארץ; או: כאחד שנולד מכם בארץ. מכל מקום הרי כאן שוויון גמור לגר - מבחינת מעמדו והיחס אליו; ולא רק בחוק ובמשפט - אלא גם ברגשות אהבה ובמעשי אהבה, עד כדי מצות ואהבת לו כמוך - שהיא כעין «ואהבת לרעך כמוך» המתייחס לכל אדם מישראל (ראה פי' לעיל פסוק יח). כי - גרים הייתם בארץ מצרים. מבשרכם חזיתם, לאיזו אכזריות תגיע אומה, המתנכרת לזכויות האדם של הגר. היה זה אסונכם במצרים, שהייתם גרים; ומכאן נבעה צרת העבדות והעינוי. ולפיכך זה יהיה עיקרון החוקה המשפטית של ארצכם: «משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח יהיה» (להלן כד, כב). וכלל זה כבר נתבאר בספר שמות כב, כ. אך קדושת החיים ברוח ובמעשה דורשת יותר מכן: היא דורשת שוויון גמור של הגר והאזרח - בהשקפתכם, ברגשותיכם וברצונכם הטוב; ולא עוד, אלא בעצם האהבה שתרחשו לגר ייודע: אני ה' אלהיכם; שהרי למענו תקבלו באהבת אחים את כל הקרויים בנים למקום. בכבוד הגר ובאהבת הגר תיבחנו יראתכם ואהבתכם את ה'.

20. ויקרא פרק כג

(לו) שִׁבְעַת יָמִים תִּקְרְיֻבוּ אִשָּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה עֶצְרַת הוּא כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

seven days you shall bring offerings by fire to יהוה. On the eighth day you shall observe a sacred occasion and bring an offering by fire to יהוה; it is a solemn gathering: you shall not work at your occupations.

21. רמב"ן ויקרא פרק כג פסוק לו

«עצרת היא», כי שם נעצר הכל. וצוה בחג המצות שבעה ימים בקדושה לפניהם ולאחריהם כי כולם קדושים ובתוכם ה', ומנה ממנו תשעה וארבעים יום שבעה שבועות כימי עולם, וקדש יום שמיני כשמיני של חג, והימים הספורים בינתיים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג, והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה ודבריו שמעו מתוך האש. ולכך יקראו רבותינו ז"ל בכל מקום חג השבועות עצרת, כי הוא כיום שמיני של חג שקראו הכתוב כן.

It is 'Atzereth,' for there everything is assembled. Now with respect to the Festival of Unleavened Bread He commanded that it be observed for seven days, with the first and seventh [days] being holy, though they are all holy and the Eternal is among them. From then on [i.e., beginning with the second day of Passover] we are to count forty-nine days[*of the omer*], which are seven weeks comparable to the [seven] "days" of the world, The thought suggested is that the seven "weeks" of the omer are comparable to "the days" of the world, and Shevuoth is thus like the "eighth day" in the Festival of Tabernacles; and the forty-nine days between the first day and "the eighth day" are thus like the intermediate days of the Festival of Tabernacles (Abusaula). and then to sanctify the "eighth day" [i.e., the Festival of Weeks] just as the eighth day of Tabernacles [is holy]; and [the forty-nine days] counted between them are in the "intermediate days" of the festival, in the interval separating the first day and "eighth day" of the festival, this being the day of the Giving of the Torah when He made them to see His great fire and His words they heard out of the midst of the fire. Therefore our Rabbis, of blessed memory, always called the Festival of Weeks by the name of Atzereth As in Chagigah 17 a. [a name here used in the verse for the eighth day of the Festival of Tabernacles], for it is on "the eighth" day of the festival, which Scripture here so called by that name.